

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

GLAS

CDXXIX

CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE

№ 31

Reçu à la IXème séance de la Classe de langue et de littérature
le 27 novembre 2018

Rédacteur
ZLATA BOJOVIĆ
Membre régulier de l'Académie

BELGRADE
2019

ISSN 0351-7365

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности
од 27. новембра 2018.

У р е д н и к
академик
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

БЕОГРАД
2019

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Коректор
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Сивановић

Тираж
300

Штампа
Colorgrafx, Београд

САДРЖАЈ

Драгослав Михаиловић, <i>Ко је убио Вељу Мрдаковића</i> (Миладин и Тања Вилоић, 6. март 1990)	7
Матија Бећковић, <i>Људина</i>	15
Владета Јеротић <i>Сиђурносѝ или ризик?</i>	19
Милосав Тешић, <i>Два дојева за њојему Калопера Пера</i>	23
<i>Евлин</i>	23
<i>Кад уклони засѝор најѝамнија сенка</i>	24
Душан Ковачевић, <i>У доброј драми ниѝија није случајно</i> (одломци из разговора Душана Ковачевића са Тамаром Крстић и Михајлом Пантићем)	27
Александар Лома, <i>Ковиље, кобиле, Арханђео Михаило и Свѝи Никола</i> ...	37
<i>Aleksandar Loma, Feather grass, mares, Archangel Michael</i> <i>and Saint Nicholas</i>	68
Горан Петровић, <i>Ћуѝање са Косанчићевоѝ венца</i>	69
Милован Данојлић, <i>Писање као лек</i>	75
Злата Бојовић, <i>Самосвојносѝ дубровачке ране ренесансне лирике</i> <i>у најсѝаријем ѝериоду њеноѝа ѝрајања</i>	81
<i>Zlata Bojović, Independence of early Ragusan renaissance lyric</i> <i>in the oldest period of its duration</i>	93

Љубинко Раденковић, <i>О симболици обредног њонацања у народној култури Срба</i>	95
Ljubinko Radenković, <i>About the symbolics of ritual behavior in the folk culture of Serbs</i>	132

Зорица Несторовић, <i>Однос њриѡведања и смрти</i> у Причи о везировом слону <i>Иве Андрића: ѓенега</i>	133
Zorica Nestorović, <i>Relation between storytelling and death in Priča o vezirovom slonu by Ivo Andrić: genesis</i>	154

КОМЕМОРАТИВНИ СКУП – АНТОНИЈЕ ЕМИЛ ТАХИАОС (1931–2018)

Јасмина Грковић-Мејѡор, <i>Анѡније Емил Тахиаос (1931–2018)</i>	157
Αγγελική Δεληκάρη, Αντόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος (20 Μαΐου 1931-†10 Απριλίου 2018)	163
Αγγελικη Δελικαρι, Αντονιος Εμιλιος Ταхиаос (20. мај 1931 – 10. април 2018)	166
Ηλία Γ. Ευαγγέλου, Αντόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος Αντωνιος Αιμιλιος Ν. Ταχιαос: το επιστημονικο του εργо και η σημβολη του στη ελληνικη σλαβολογικη ερευνα	169
Илиас Г. Евангелу, <i>Анѡниос Емилиос Тахиаос: њеѓово научно дело и доѡринос ѓрчкој слависѡици</i>	175

IN MEMORIAM

Предраг Пипер, <i>У сѡомен на академика Владеѡу Јероѡића (2. авѓусѡи 1924 – 4. сеѡѡембар 2018)</i>	183

МИЛОВАН ДАНОЈЛИЋ

ПИСАЊЕ КАО ЛЕК

1.

Зашто пишем? Најједноставнији одговор би гласио: да савладам тескобу. А како су појавни облици тескобе различити, то су и подстицаји за њено превазилажење многобројни, различите снаге и вредности. То иде од урођене нервозе, до nelaгоде и тешког прилагођавања друштвеној средини, и даље, до страха при суочавању са последњим питањима постојања. Писање смирује. То је највидније при преношењу неких мучних тренутака у стихове. Једна или две строфе, и снажно одахнуће. Са уметничке тачке, резултат не мора бити значајан; најчешће и није. Тек, бол и мука су се отелотворили изван мене, оковани у ритму, укроћени римом, побеђени срећним синтактичким обртом. Безоблична невоља је преведена у осмишљен облик, излила се у расветљену целину. „Боли“, уздахне рањеник, и део бола је, с том речју, изишао у свет. Говорењем се отимам од понора над којим се одвија мој живот. Сатеран у шкрипац, човек добује прстима по столу; ја то чиним по тастеру писаће машине. Тражим речи у стању лаке раздражености, у потрази за нечим тешко именљивим а могућим, и чинећи то, продубљујем раздраженост, понирем у њене узроке, преображавам је у део предметног света, у нешто што се свима даје на увид. Кроз речи, ропство се ослободило, прогледало на очи. Душевни немир је нашао име за оно што га је изазвало.

2.

Писање је, затим, добра надокнада за свакојака ускраћења и недовољности с којима у свакодневном животу не умам да изиђем на крај. Оно је тајна освета за увреде и повреде, за посрнућа и губитке.

Упечатљиво приказан промашај је својеврсно постигнуће, симболично ликоване. Стид се уздигао на висину поноса, болна занемелост у горку победу. Кад све изгубим, на располагању ми остају једино речи. Волим их, одасвуд их скупљам, по потреби их измишљам. Извиру, из мојих знања и искустава, из туђих живота, из колективне ризнице. Језик је најбољи проводник електрицитета што га садржи живот. Народ му је поверио сва своја знања, све своје тајне, своју историју.

3.

Текст и *текст*ил. речи истог порекла. Долазе од глагола *texo*, *textum* – ткати, плести, нитити, спремати. Писање је плетење: од петље до петље, од слова до слова, од једне до друге тешкоће. Прави циљ се открива у току ткања: почетна замисао се често, у току рада, изгуби, промени правац, пронађе свој најдубљи подстицај, и бива да избије на супротну страну од оне коју смо у почетку имали на уму. Сопствени текст нас изненађује, упућује нас на дубље слојеве истинитости, открива нам природну, органску садржину.

4.

И то с временом пређе у навику, у упоредну егзистенцију, у не-престано полагање поправног испита из предмета Стварни живот, најзад, и у извор материјалних средстава за одржавање те, симболичке и вештачке егзистенције. Испада да се у том послу, који се не рачуна у друштвено користан рад, још понајбоље сналазим, а у свему другом, што сам силом прилика покушао – од одржавања кућне баштине, до предавачког посла, кувања, новинарсања, уредничких дужности – деловао сам као привремено и принудно помагало, као крути подражавалац, као човек који се сналази, али није створен за то. Па кад бих бар био уверен да ми је лепа књижевност судбинска вокација! Него и у то сумњам, и сваки мрзовољни критикастер у стању је да ме, за тренутак, увери у безвредност онога што, као поезију, прозу, препеве или дечју поезију, објављујем. Ја о томе мислим горе него он, а опет, загазио сам у порок, натраг не могу.

5.

С временом, прихватио сам неке подразумевајуће обавезе које овај положај намеће. Независно од своје воље и жеље, постао сам један од гласова – једвачујан гласић, али ипак – шире заједнице и времена даног ми за живљење. Сам језик ме на то упућује и опомиње. И

кад сам обузет најличнијим лудоријама, у подсвести држим на уму оне који ће ме читати. Настојим да уђем у милост богињи лепоте, већ и зато да бих се свидео читаоцу. То, на крају крајева, и није тако дволично, као што на први поглед изгледа. Изишао сам на трг, разголити се, нудим своју људскост, и држим да то заслужије поштовање. Побуде могу бити узвишене и ниске, великодушне или саможиве, рачуна се њихов плод. Ако написано не живи, не очарава, не загрева и не потреса, труд је узалудан. Текст – песнички или прозни, свеједно – мора имати унутрашњу озвученост, своју малу ноћну музику. Надахнуће је управо то: потреба да се живи дах материјализује, да се плима улије у речи, да у њима пронађе свој органски облик. С временом, потреба прелази у умирујућу навику: писање је истосмерно са дисањем, замењује га. Сваки поремећај осећам као бол, као губитак ослонца у свету живих.

6.

Човек је пре свега оно што у себи скрива, о чему ћути. И пред најбољим пријатељима, пред онима које волимо, ми тек половично и делимично исповедамо свој унутрашњи живот. Постоје границе преко којих се ни у пијаном стању не прелази. Газећи погодбе друштвене пристojности, одбацујући стид, писац настоји да прекорачи ту границу, или да је, по мери своје снаге, прошири. Стид, да. Стид што си човек, биће свесно својих слабости, телесних понижења, страха, кукавичлука, подлих нагодби са оним што мрзимо и презиремо, створ који, идући линијом мањег отпора, срља у пропаст, створ подложен свим могућим искушењима – та свест нас чини недостојним извесних идеала који су нам, ко зна откуда, усађени у душу. Осећање немоћне осуђености на срамоту спутава нас, али и подстиче на отпор, на смеле узлете, на освајање ослобађајућих видика *културе*. И ту се писање потврђује као благородна терапија, како за ствараоца, тако и за читаоца. Писац одаје најдубље људске тајне и онда кад приказује травке, облаке, годишња доба, домаће или дивље животиње. Најтеже је изравна говорити о ономе што нас боли. То се, у најбољем случају, своди на низање јалових плеонастичких жалопојки. Плодно и са ближњима разменљиво исповедање оствариво је једино посредним путевима, у упоредном свету, на симболичком плану, кроз систем разрађених поступака и стилских фигура.

Пишемо: савлађујемо неречиво.

7.

То није лако. Жеља да побегнемо са попршта спопада нас и онда кад у тој, сасвим индивидуалној пустоловини, почнемо постизати тзв. „успехе“.

Напунивши двадесету, Артур Рембо је напустио поезију и Француску и отишао у Етиопију, где се бавио препродајом оружја. Бранку Миљковићу и мени је, крајем педесетих, долазило на ум да се заувек оканемо неизвесног и изнурујућег ринтања. У шетњи Калемегданом, Бранко ми једном рече: „Хајде да се, овде, сада, закунемо: Никад више ни ретка!“ Био је то тренутак обостране дрхтавице пред понором. Целоживотно трагање за Флоберовом тачном речју, на махове, обесхрабрује. Усред светског нереда изажимати, из хуке и буке, складна сазвучја и засењујуће слике; прекопавати тоне блата зарад једног зрнца злата; пловити преко вербалног океана на крхкој лађици свог живота; усмеравати дрске сусрете међу речима, савлађивати укрштаје који отварају увид по страни од уходаног друма и здравог разума – каква луда опклада. Док смо срицали прве стихове, нисмо ни сањали у шта се упуштамо.

8.

На питање зашто пишем, одговарам зависно од тога ко га и кад поставља. Ово што досад рекох је монолог, један низ могућих одговора самом себи. Кад су у питању жива сабраћа, „обични људи“, морам срочити унеколико разумно, друштвено прихватљиво објашњење, држати се слушног домета средине у којој живим. Има много убедљивих, релативно тачних образложења, чији збир, можда, упућује према истини. Почео сам писати оног часа кад ми се учинило да бих *и ја био могао*, да бих, с написаним, могао нешто значити, показати нешто више и лепше од самог себе. Коначни, узвишени циљ никад ми није био јасан, а и данас га ретко, с муком, назирем. Оно што сам урадио, вредно и безвредно, личи на мене. Смисао се, понегде, накнадно открива. Не поносим се плодовима, нити их се одричем. Слепо пливао, стигао где ме је вода избацила.

Писање се, у мом случају, своди на корисну употребу тескобе, на лечење неуротичке напетости. Ово поигравање са собом, ово заметање трагова, може, кадикад, помоћи и ближњима, приредити им задовољство препознавања својих мука и радости у туђем искуству. У самом чину писања, постоји радост срећног формулисања онога што,

мутно и безоблично, носимо у себи. Ту радост, као понуђено естетско уживање, прима читалац.

Књижевни рад тражи много одрицања, захтева насиље над леном природом, над пасивним прихватањем тока ствари, над немишљењем и безвољним отаљавањем дужности. Осим рада, у свим областима живота, у борби против несумњивог бесмисла и ништавила, човек нема другог оружја, ни бољег савезника. *Поезија*, у завичајној језичкој средини, значи стварање, то јест делање које из ничег извлачи нешто.

Писао сам, да бих нечим испунио свој живот. Добробит заједнице није ми била прва брига, ни родољубиво просветитељство највиши циљ, иако сам понекад, силом околности, залазио у та подручја. Овим не поричем крвну, краву повезаност са судбином свога народа, не по тематској опредељености, већ на једној дубљој, суштинској равни. Најјачу везу писца са родним окружењем успоставља сам језик. У њему је све што је народ током векова доживео, разумео, наслутио и завештао потомству. Љубав према том језику, његово брижно коришћење, развијање његових изражајних могућности, највиши је, ако не и једини облик патриотизма доступан писцу. Притом је неважно хоћемо ли, мајсторски га користећи, свој род критиковати, исмевати или славити.

